

Fotodelt kõikidest laulupidudest Tallinna Muusikamuuseumis ilmneb, et need kostüümid kuuluvad ehtsasse järjepidevasse traditsiooni, nad ei ole kaasaegne leiutis. Isegi kommunistliku valitsuse all lubati laulupidude traditsiooni jätkata — mitte seepärast, et nõukogude võimud oleksid austanud eestlaste tundeid, vaid seepärast, et nende arvates võis rahvustunnet sel viisil kõrvale juhtida ja alla suunata millessegi mittepoliitilisse, millessegi, mis on lihtsalt kultuuriline ja "folkloorne". Muidugi nad eksisid.

Üks lauludest, mida traditsiooniliselt esitatakse iga festivali lõpul — "Mu isamaa on minu arm" ("My homeland, my dearest love"), sai maa mitteametlikuks rahvushümniks. 1969. aastal ei lubanud võimud seda programmi võtta. Lõpukontserdi lõpul seisis koor ootusrikkalt paigal, keeldudes kohalt liikumast; seejärel, ikka valjemini, hakkasid nii koor kui publik keelatud sõnu laulma. Viimase salmirea juures, kasutus püüdes hävingut ära hoida, käskisid parteibossid koorimeistril püsti tõusta ja dirigeerida seda "ametlikult". Siin on hr. Gorbatsõvile väike mõistulugu tema tänases läbikäimises selle uhke ja otsusekindla rahvaga.

Sellal kui läbirääkimised Balti riikide tulevase iseseisvuse asjus Moskvast jätkusid, pühitsetes selle aasta laulupidu asjaolu, et vähemalt vaimus on Eesti oma suhted nõukogude minevikuga juba pöördumatult katkestanud. See oli viiekümne aasta järel esimene laulupidu, kus koorid on laulnud ainult seda, mida nad tahtsid laulda — seekord ei ühtegi hünni Leninile. See oli ka esimest korda poole sajandi jooksul, mil nad lehvitasid ainult sini-must-valget eesti lippu, millel pole vasarat ega sirpi. Ja see oli esimene laulupidu, milles osalesid ka inimesed pagulas-Eesti kogukondadest Läänes: koor Kanadast ühendas lauljad ning tohutus

4.

rongkäigus, millega laulupidu algas, oli pagulaste esindajaid Rootsist, Kanadast, USA-st ja Argentinast.

Maaailma ajaloo on vähe maid, mis on kannatanud sellist talentide väljavoolu nagu Balti riigid. Teise maailmasõja ajal, kui maa vallutas esmalt Stalin, siis natsid ja seejärel taas Venemaa, põgenes välismaale peaaegu üks kolmandik kogu rahvastikust. Tänapäevane Eesti Komitee, uus mittekommunistlik poliitiline foorum, mis esitab Eesti Ülemnõukogule väljakutse õiguse eest seadusandlikule võimule, hõlmab tegelikult ka esindajad pagulaskonna hulgast -- institutsioon, millel pole paralleeli ühelgi teisel "Ida-Euroopa" maal.

Nende hulgas, kes sõja tumedamatel päevadel põgenesid, oli selle maa parimaid heliloojaid -- Eduard Tubin. Sündinud 1905. aastal, oli ta selleks ajaks, kui ta 1944. aastal lahkus, Eestis tunnustatud dirigent ja ta oli juba kirjutanud neli osa oma kümnest sümfooniast koosnevast suurteosest. Ta siirdus Stockholmi, kus ta sai tööd, valmistades ette varajaste ooperite partituure Drottningholmi teatris ja jätkas täiesti tundmatuna oma muusika kirjutamist.

1960.-ndatel ja 70.-ndatel aastatel lubati tal Eestit taaskülastada, kus tema muusikat aeg-ajalt mängiti; aga tema tööd jäid Läänes suures osas tundmatuks, kuni üks teine eestlane, dirigent Neeme järvi, 1980. aastal emigreeris. Järvi dirigeeris Bostonis Kümnendat sümfooniast, mis sai tohutu heakskiidu osaliseks, ja tema Tubini tööde plaadistused BIS-i ja "Chandos"-firmamärkide all on nüüdseks võimaldanud muusikasõpradel üle kogu maailma avastada endi jaoks selle, et see vähetuntud balti

helilooja oli tegelikult üks 20. sajandi suurtest sümfonistidest.

Enamiku aja 1980.-ndatest aastatest olid Tubini tööd N. Liidus jälle keelatud. Aga möödunud kuul, nagu prelüüdiks laulupeole, korraldati Tallinnas spetsiaalne muusikafestival, mis oli pühendatud Tubini töödele: kaks nädalat kontserte, sealhulgas laulude esitused, klaveripalad, kammermuusika, helitööd keelpilli-orkestrile, kaks sümfooniat ja mõlemad Tubini ooperid. Esimest korda võisid Eesti muusikasõbrad alustada tema ebatavalise talendi avastamist täies ulatuses.

Tubini muusika on äärmiselt isikupärane, aga tema sümfoonilist stiili võiks kirjeldada kui midagi Sibeliuse ja Šostakoviitši vahepealset. Viiendal sümfoonial, millega lõppes festivali viimane orkestraalne kontsert, on Šostakoviitši kogu jõulisus ja hoog tema kõige võimsamas olekus, aga samal ajal see avardub polüfoonilise rikkuse ja instrumentaalse leidlikkuse passaažidesse, mis on omased ainult Tubinile. Ja tema teine ooper — "Barbara von Tisenhusen", mida anti sellel festivalil kolm etendust, on ooperiajaloo üks kõige ebatavalisematest saavutustest muusikalise ülesehituse osas.

Et leida vastet süžee traagilise vältimatuse õhustikule (mis käsitleb 16. sajandi eesti aadlinaist, kes armub ühte lihtnimesse, püüab põgeneda, püütakse ta vendade poolt kinni, mõistetakse surma perekonna aukohtu poolt ja uputatakse jääauku), ehitas Tubin kogu ooperi üles üheleainsale teemale üheksast noodist, mis läbivad partituuri bassipartiid nagu passakalja või tsakoona. Aga ta arendas seda toorest materjali ammendamatu leidlikkusega, täites ooperi muusikaga eri žanridest: armastusduett, kohtustseen, rahvalaulud, pulmamars, valss.

See ooper kõlas isegi kokkusurutud väikeses Tallinna ooperi-

6.

majas küllaltki võimsalt; kui see esitataks täie-mastaabilise etendusena mõnes suures Lääne operimajas, oleks see täielik triumf.

"Ärge alahinnake meie heliloojaid ja kirjanikke," ütles mulle üks eesti muusik. "Nad on meie mälupank — meie hing on sinna hoiule pandud nende aastate vältel, kui seda ei võinud väljendada kuidagi teisiti." Nüüd, lõpuks ometi, on tulnud Eestile aeg oma mälestused tagasi saada — ja kogu ülejäänud maailmale need samuti avastada.

The European Weekend

6.-8. juuli 1990

Tõlkinud Mare Kasik

Mare

24.09.90